

Filmoteka Szkolna

Temat lekcji: Posmak winy tragicznej – G. H. Grudziński *Inny świat* oraz S. Różewicz *Na melinę*.

Opracowanie: Katarzyna Czubińska

Etap edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa

Przedmiot: język polski

Czas: 2h

Cele:

- zna treść filmu oraz książki,
- zna pojęcie heroizacji, odnosi je do omawianych tekstów kultury,
- wyjaśnia pojęcie moralności,
- charakteryzuje i porównuje bohaterów,
- ocenia ich postępowanie,
- odnosi termin winy tragicznej do kaprala Zbirka oraz znajomego Grudzińskiego,
- potrafi zaprezentować swoje zdanie przed klasą – sztuka prezentacji.

Metody pracy:

- praca z tekstem,
- analiza filmu,
- dyskusja trzyetapowa,
- drama – wcielanie się w rolę

Materiały dydaktyczne:

- film *Na melinę* reż. S. Różewicz, Polska 1965.
- G. H. Grudziński, *Inny świat*, Warszawa 2009.
- karta pracy.

Pojęcia kluczowe: moralność, heroizm, dehumanizacja, wina tragiczna

Przed zajęciami:

Uczniowie zapoznają się z filmem i książką w domu.

Zadanie domowe polega na udzieleniu odpowiedzi, na podane poniżej pytanie, w postaci nagrania telefonem komórkowym lub aparatem, krótkiego, trwającego maksymalnie 1-2 min, krótkiego filmu.

- *Jaką podjęłabyś/podjąłbyś decyzję odnośnie konfidenta występującego w filmie Na melinę. Uwzględnij sytuację, kontekst społeczny oraz polityczno-historyczny. Uzasadnij swoją decyzję.*

Filmy umieszczają na kanale YouTube lub Vimeo umożliwiając w ten sposób zapoznanie się z nimi całej klasie. Nauczyciel przed lekcją przegląda materiały, wybiera najbardziej kontrowersyjne, pobudzające do dyskusji.

Sala na czas zajęć zmienia swoje ustawienie, po jednej stronie lub w centrum ustawiony zostaje stół dla panelistów z 10 miejscami, otaczają go dwa łuki krzesel dla 2 i 3 grupy również po 10 miejsc.

Przebieg zajęć:

1. Przed wejściem do klasy uczniowie losują miejsce oraz rolę, które będą pełnili w grupie. Dzielimy klasę na trzy grupy, w celu przeprowadzenia trzyetapowej dyskusji. Prowadzący każdy panel dyskusyjny oznaczony jest kropką przy numerze wylosowanej karty. Nauczyciel na początku lekcji informuje o formie pracy czyli zasadach prowadzenia trzyetapowej dyskusji. Uczniowie otrzymają od nauczyciela tematy do dyskusji opierające się na filmie lub książce, każda z grup będzie miała swój czas na przedyskutowanie przed klasą wylosowanego tematu. Pytanie otrzymują dopiero gdy zasiadają przy stole panelowym. Wszyscy uczniowie aktywnie uczestniczą w dyskusji gdyż po zakończeniu paneli będą wykorzystywali wypracowane wnioski do dalszej pracy.

Zajęcia rozpoczynają się od przedstawienia klasie, a zwłaszcza pierwszej grupie panelowej, 5 filmików z wypowiedziami kolegów /koleżanek. Dyskusja ma na celu skomentowanie i wyjaśnienie odpowiedzi na pytanie.

- Jaką podjąłbyś/podjąłabyś decyzję odnośnie starce konfidenta. Uwzględnij sytuację, kontekst społeczny oraz polityczno-historyczny. Uzasadnij swoją decyzję.

Czas około 25 min wraz z projekcją filmików około 5 -10 min

2. Po upływie wyznaczonego czasu prowadzący kończy dyskusję, natomiast uczniowie drugiej grupy zajmują miejsce panelistów. Otrzymują pytanie dla swojej grupy. W tym czasie pozostałe grupy przysłuchują się dyskusji, notują istotne wnioski, informacje będą mieli czas na wypowiedź. Osoba, która wylosowała kartkę z numerem grupy 2 i kropką zostaje prowadzącym dyskusję i to ona ją zaczyna odczytując temat:

- Rola kaprała Zbirka w całym zajściu. Jak ocenić jego postępowanie?

Pytania pomocnicze:

- Jak ocenisz zachowanie kaprała przed wykonaniem wyroku i po?
- Dlaczego to młody kapral zgłasza się do wykonania egzekucji?
- Kim tak naprawdę jest Zbirek, jakie jest znaczenie jego nazwiska?

Np.:

Kapral Zbirek to przykład żołnierza, który dopiero co pojawił się w wojsku, nie uczestniczył w żadnej poważnej akcji, ale jednocześnie nie chce iść i narażać swojego życia. Całe dni spędza leżąc w komendzie na łóżku, jest osowiały i opryskliwy. Jego nastawienie zmienia się gdy pojawia się konfident i problem wykonania wyroku sądu polowego. Momentalnie zgłasza się do wykonania egzekucji, prosi dowódcę o pistolet. Przełożony, nie garnąc się do wykonania wyroku na starcu zgadza się, by to właśnie młody go wypełnił. W trakcie przygotowania do egzekucji, gdy starzec ociąga się z kopaniem grobu, to on, zabija go strzelając z nienacka w plecy. Brak u niego analizy swego postępowania, czyn ten nie wzbudza w nim poczucia winy, wyrzutów sumienia.

Postawa Zbirka wzbudza kontrowersje, to człowiek, który nie waha się zabić, nie ma uczuć. Odebranie życia starszemu człowiekowi sprawia mu radość. Władza nad życiem i śmiercią to efekt uboczny wojny, który dotyka słabszych psychicznie żołnierzy. Jego zachowanie udaje się przejrzeć dowódcy, który rozkazuje mu zgłoszenie się do udziału w akcji gdzie będzie musiał wykazać się działaniem, a nie jedynie strzałami do bezbronnego człowieka.

Czas około 15 min

3. Trzeci i ostatni etap dyskusji rozpoczyna się od analizy tekstu Grudzińskiego, który uczniowie otrzymują przed lekcją lub w trakcie. Tekst otrzymuje cała klasa.

Trzecia grupa zajmuje miejsce przy stole panelowym, prowadzący rozpoczyna dyskusję podając pierwsze z zagadnień:

- Dlaczego Grudziński nie zdecydował się rozgrzeszyć swego znajomego? Odpowiadając na pytanie weźcie pod uwagę to kim są bohaterowie książki, gdzie i kiedy się poznali i kim obecnie są.

Pytania pomocnicze:

- Który z bohaterów zachowuje człowieczeństwo?
- Jak wyjaśnicie metaforę lecącego ptaka?

Np.:

Mężczyźni poznają się w obozie sowieckim, zaprzyjaźniają. Ich spotkanie na wolności, w Paryżu, jest przypadkowe, ale wzbudza radość obu z nich. Są szczęśliwi, że przeżyli. Znajomy Grudzińskiego skrywa jednak pewną tajemnicę. Będąc jeszcze w obozie, po to by nie wrócić do lasu zdecydował się podać fałszywe zeznania i tym sposobem skazał trzech Niemców przebywających w obozie na śmierć. W tej chwili po zdradzeniu swej tajemnicy Grudzińskiemu oczekują zrozumienia. Niestety nie uzyskuje go, Grudziński nie jest w stanie rozgrzeszyć czynu znajomego po wojnie, po wyjściu z obozu. Teraz żyje już w normalnym świecie gdzie nie ma miejsca na takie czyny, nie chce wracać do siebie z tamtego okresu.

Można rzec, że obaj mężczyźni zachowali człowieczeństwo, Grudziński zarówno będąc w obozie jaki i poza nim. Natomiast jego znajomy po wyjściu z obozu powraca do normalności, sam nie może sobie przebaczyć tego co zrobił.

Czas około 25 min w tym 10 min na zapoznanie z tekstem.

4. Wnioski

Końcowa część dyskusji, w której uczestniczą wszyscy uczniowie:

- W jaki sposób wojna wpływa na bohaterów ?
- Czym jest moralność? Dehumanizacja?
- Moralność w czasie wojny i po niej czy można ją rozdzielać?

Np.:

Wojna zmienia bohaterów, doprowadza do ich dehumanizacji, destrukcji systemu wartości. Powoduje, iż w imię życia zabijają lub też zabijają, bo uważają iż mają prawo decydować o życiu i śmierci innych. Zmienia się całkowicie ich kodeks moralny w obozach skupia się on wokół ocalenia własnego życia za wszelką cenę, niezależnie od poniesionych kosztów. Dla tych, którzy walczą całkowicie rozluźnia granice tego co jest jeszcze dopuszczalne a co już nie. Ten, który walczy ma większe prawo, bo walczy za kraj więc w imię wyższej idei, co może doprowadzić do skrajnych przypadków zachłyśnięcia się właśnie realizacją tej idei a przy tym łamaniem wszelkich praw.

5. Powrót do tematu lekcji:

Przypominamy termin: *wina tragiczna* – błędne i fałszywe rozpoznanie rzeczywistości przez bohatera, prowadzące do jego destrukcji.

- Jak wyjaśnić zawarty w temacie posmak winy tragicznej w odniesieniu do kapitana Zbirka jak i znajomego G. H. Grudzińskiego?

Np.:

Zarówno bohater opowiadań Grudzińskiego jak i filmowy kapral Zbirek odczuwają posmak winy tragicznej. W przypadku znajomego Grudzińskiego będziemy mówili o błędnym rozpoznaniu rzeczywistości wynikającym z chęci ratowanie własnego życia kosztem życia innych osób. Nawet jeśli było to wytłumaczalne w czasach obozów, nie jest już do wybaczenia w normalnym świecie z czego zdaje sobie sprawę bohater. Zabójstwo doprowadziło go do klęski – wyrzuty sumienia i poczucie winy będą towarzyszyły mu do końca życia, stopniowo je zatruwając. W przypadku kaprała Zbirka zabicie kapusia prowadzi go do klęski czyli przymusowego udziału w niebezpiecznej akcji. Będziemy tu mówili w zasadzie o dehumanizacji bohatera, do której doprowadziła wojna – zabija z zimną krwią człowieka, strzelając mu w plecy. Jego reakcja po dokonaniu egzekucji to wyjścia z marazmu, w który podpał oczekując ciągle na jakieś konkretne działanie. Wojna zdemoralizowała kompletnie tego młodego człowieka po zabójstwie zaczyna podśpiewywać.

Bibliografia:

- http://filmotekaszkolna.pl/files/Broszury_dla_lekcji/Lekcja_nr_44_-_Czowieczetwo_w_czasach_proby_-_broszura.pdf
- <http://www.film Polski.pl/fp/index.php?film=121418>

Załącznik

Pytania dla prowadzących panel:

Gr. I

Jaką podjęłabyś/podjąłbyś decyzję odnośnie starce konfidenta. Uwzględnij sytuację, kontekst społeczny, polityczno-historyczny. Uzasadnij swoją decyzję.

Gr. II

Rola kaprała Zbirka w całym zajściu. Jak ocenić jego postępowanie?

Pytania pomocnicze:

- Jak ocenisz zachowanie kaprała przed wykonaniem wyroku i po?
- Dlaczego to młody kapral zgłasza się do wykonania egzekucji?
- Kim tak naprawdę jest Zbirek, jakie jest znaczenie jego nazwiska?

Gr. III

Dlaczego Grudziński nie zdecydował się rozgrzeszyć swego znajomego?

Odpowiadając na pytanie weźcie pod uwagę to kim są bohaterowie książki, gdzie i kiedy się poznali i kim obecnie są.

Pytania pomocnicze:

- Który z bohaterów zachowuje człowieczeństwo?
- Jak wyjaśnicie metaforę lecącego ptaka?